

МЕНЕДЖМЕНТ БАНКУ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Розглянуто сутність та основні чинники формування економічної безпеки банківського підприємства. Показано залежність ефективного й успішного вирішення завдань, що стоять перед економічною безпекою держави, від результативності діяльності банківських підприємств та їхньої безпеки. Охарактеризовано загрози економічній діяльності банків, визначено їхні масштаби та рівень. Вказано на важливе місце менеджменту у вирішенні цих питань.

Ключові слова: економічна безпека, банк, менеджмент, система, загрози, вдосконалення, забезпечення.

Актуальність теми. Економічну систему будь-якого суспільства забезпечують певні суб'єкти, передусім ті, які здійснюють істотний вплив на формування ВВП. Важливе місце серед них займають суб'єкти фінансової системи країни, насамперед банки. Тому ефективно й успішно вирішення завдань, що стоять перед економічною безпекою держави, певною мірою залежить від результативної діяльності таких підприємств, як банки, та їхньої безпеки. А чим стійкіші елементи економічної системи, тим безпечнішою є ця система.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. В економічній науці тривалий час науковці дискутують над проблемою економічної безпеки банків та банківської системи. Ці проблеми досліджено у працях О.В. Бочаров, З.П. Варналія, З.Б. Живко, І.П. Мойсеєнко, В.І. Франчука, та інших економістів. Після опрацювання літературних джерел та вивчення українських законів можна стверджувати, що в Україні є мілкі умови для забезпечення економічної безпеки діяльності банків унаслідок інфляційних процесів, нестабільної політичної ситуації, недосконалого законодавства, безпорадності судової системи та високої корумпованості адміністративного ресурсу. Тому вирішення проблеми забезпечення економічної безпеки банків є досить актуальним.

Мета роботи – проаналізувати стан економічної безпеки банків, розкрити її сутність та основні чинники формування, визначити масштаби та рівень загроз, а також основні засоби їх запобігання, зокрема досконалого менеджменту на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Безпека банку – це стан стійкої життєдіяльності, за якої забезпечується реалізація основних інтересів і пріоритетних цілей банку, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів. Банки, як і інші суб'єкти господарської діяльності, змушені організовувати свою діяльність в умовах невизначеності, непередбачуваності, загроз і небезпек, породжених умовами перехідної ринкової економіки. Крім того, на розвиток банківської діяльності мають вплив і такі фактори, як нестабільність політичної і соціально-економічної ситуації в країні, недосконалість банківського законодавства, криміналізація суспільства, шахрайство, корупція та ін. Усе це актуалізує проблему забезпечення економічної безпеки банків. Для комерційних банків особливо значущими є такі умови ефективно та безпечної діяльності, як: забезпечення зворотності кредитів, підвищення прибутковості, підтримання ліквідності, зниження банківських ризиків, гарантування депозитів. Також таке забезпечення

має базуватись на певних заходах захисту банківської діяльності, протидії загрозам. Більше того, небезпечність та різнобічний характер цих загроз потребують системного та наукового підходу до вирішення питань безпеки діяльності банків. Проте проведені дослідження і публікації щодо проблем безпеки банківської діяльності стосуються здебільшого організаційних, технічних і правових аспектів. Незважаючи на достатньо значну увагу, приділену цьому питанню, банківська безпека залишається не до кінця розглянутою теоретично і не завжди ефективною на практиці, а тому потребує дальшого вивчення та дослідження. На сьогодні в науковій літературі визначення сутності економічної безпеки банку, як основи його загальної безпеки, дається вкрай рідко, а в наявних визначеннях поняття розкриваються не завжди чітко, а інколи неповно. Мало приділено уваги питанням менеджменту діяльності банківських установ, як фактору формування його економічної безпеки.

У цілому можна виділити два підходи авторів до визначення безпеки банків загалом і економічної зокрема. Перший підхід базується на використанні поняття загрози [1, 3, 4, 9]. Другий – на економічних поняттях досягнення мети, функціонування банку без використання поняття загрози у визначенні безпеки [2, 6, 7]. Існують також інші визначення, які або поєднують, або змішують ці підходи.

Перший підхід. Під економічною безпекою підприємницької діяльності деякі автори розуміють захищеність життєво важливих інтересів суб'єкта господарювання від внутрішніх та зовнішніх загроз, тобто захист підприємства, банку, їх кадрового й інтелектуального потенціалу, інформації, технологій, капіталу і прибутку, які забезпечуються комплексом заходів спеціального, правового, економічного, організаційного, інженерно-технічного і соціального характеру.

Російський вчений К.Р. Тагірбеков вважає, що економічна безпека банку – це його здатність протистояти деструктивним діям на фінансовому ринку і забезпечити виживання в конкурентній боротьбі банківського бізнесу [13, с. 23]. Глумачний словник Д. Ушакова трактує поняття "вижити" як залишитись у живих, уціліти, тобто це означає, що якщо розглядати визначення економічної безпеки банку за Тагірбековим, то банк має пасивну позицію в конкурентній боротьбі і забезпечує тільки збереження свого стану на ринку банківських послуг.

Учений С.Л. Меламедов, на відміну від Тагірбекова, під час розгляду змісту поняття "економічна безпека" підкреслює необхідність урахування не тільки зовнішніх загрозливих обставин, а й внутрішніх, які впливають на діяльність банку. Так, під економічною безпекою підприємницької структури він розуміє захищеність її життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, тобто захист підприємницької структури, її кадрового й інтелектуального потенціалу, інформації, технологій, капіталу і прибутку, яка забезпечується системою заходів спеціального правового, економічного, організаційного, інформаційно-технічного і соціального характеру. Автор вважає, що в банку є інтереси і структури, захищеність яких від внутрішніх і зовнішніх загроз досягається системою відповідних заходів, і це якраз є економічною безпекою банку [14, с. 12].

Отже, певна кількість фахівців та авторів публікацій, визначаючи поняття економічної безпеки, стверджують, що існує об'єкт (підприємство, банк), який характеризується наявністю виділеного ними параметра "життєво важливих інтересів". Є внутрішні і зовнішні загрози цьому параметру – явища, здатні

небажано впливати на нього. Якщо цей параметр захищений від загроз, то забезпечена й економічна безпека об'єкта. У визначеннях першого підходу простежуємо одну спільну рису: першим визначається вплив на предмет, а потім сам предмет. Тобто спочатку досліджуємо чи є загроза, а після цього здійснюється протидія їй. Отже, якщо немає загрози, то економічної безпеки також немає.

Другий підхід. На думку О.А. Бочарова, економічна безпека є станом економіки кредитної організації (банку), необхідний і достатній для реалізації цільової функції, самостійного, стійкого і прогресивного розвитку, збереження стабільності за внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів [15, с. 15].

Матвеев М.В. розглядає економічну безпеку підприємства, банку як стан, за якого забезпечується стабільність його функціонування, фінансова рівновага і регулярне одержання прибутку, можливість виконання поставлених цілей і завдань, здатність до подальшого розвитку й удосконалення [16, с. 17]. Як зазначають В.Ф. Гапоненко, А.А. Безпалько та А.С. Власков, економічна безпека підприємства – це стан підприємства, що характеризується його здатністю нормально функціонувати для досягнення своїх цілей за існуючих зовнішніх умов і їх змін у визначених межах [5, с. 21].

Заданий критерій успішного забезпечення безпеки об'єкта – досягнення об'єктом мети. Вибраний він не випадково. Будь-яка комерційна структура створюється для досягнення визначеної мети. Крім того, визначені шлях та спосіб досягнення економічної безпеки – це забезпечення нормального функціонування суб'єкта господарювання при існуванні зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів, тобто налагодження відповідного рівня менеджменту в банку. Наведені погляди при визначенні поняття "економічна безпека банку" характеризують саме стан банку, причому стан, який має забезпечити живучість банку, незалежно від умов його функціонування. Порушення такого стану вважаємо як порушення його економічної безпеки. Виходячи з таких міркувань, можна дійти висновку, що під економічною безпекою банку варто розуміти стан, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності банку, гарантований захист його ресурсів, здатність адекватно і без істотних втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації. Таке визначення поняття "економічна безпека банку" найбільшою мірою відтворює її суть та основне призначення.

У цей період банки потребують створення комплексної системи забезпечення економічної безпеки банку, яка, водночас, дасть змогу банку не втратити ліквідність і платоспроможність, а також протистояти різним загрозам та самостійно ліквідувати наслідки їх реалізації. Важливе місце у вирішенні цих питань відводиться менеджменту. При цьому об'єктами захисту такої системи наперед стають фінанси, матеріальні цінності та інформація банку. До 80 % коштів банків становлять обігові кошти, за допомогою яких здійснюються банківські операції, а решта використовуються для забезпечення інших потреб банку (зокрема матеріального та інформаційного забезпечення). За таких умов можна стверджувати, що головну увагу в забезпеченні економічної безпеки потрібно приділяти саме захисту матеріальних цінностей (насамперед основних засобів), банківських операцій та інформації. в чому і полягають основні функції менеджменту.

Як показує практика, внаслідок реалізації загроз, спрямованих на матеріальні цінності з боку персоналу банку та зовнішніх суб'єктів посягань, банкам завдаються прямі збитки, пов'язані з втратою своєї власності та необхідністю нести додаткові витрати на відновлення пошкоджених матеріальних засобів. Зазначені загрози виявляються у таких формах, як непрофесійне використання матеріальних цінностей та порушення правил їх обслуговування, крадіжки, виведення обладнання та технічних засобів з ладу, його поломок, пошкодження та знищення, зокрема внаслідок рейдерських атак і терористичних актів. Звідси випливає, що банки мають проводити активні та ефективні заходи щодо захисту своїх матеріальних цінностей. Більше того, такі заходи, враховуючи різноманітність загроз, повинні мати системний та організаційний характер. Організація захисту матеріальних цінностей банку потребує комплексного підходу, створення системи заходів організаційного, кадрового, спеціального, правового характеру, іншими словами – досконалого менеджменту на банківському підприємстві.

Вивчення факторів, які утворюють умови захисту матеріальних цінностей банків, утримання їх у безпечному стані та ефективній експлуатації, дає змогу запропонувати певну систему заходів захисту матеріальних цінностей банку, вдосконалення його діяльності, основою яких є менеджмент.

Висновки. Цілеспрямована діяльність банків з одержання системного підходу (застосування зазначених заходів у взаємозв'язку з метою недопущення збитків від кожної конкретної кредитної операції) захисту кредитних операцій дасть їм змогу не тільки мінімізувати кредитні ризики, а й істотно поліпшити їх кредитну діяльність. Разом із тим, дослідження показали, що складовими економічної безпеки банків є не тільки безпека матеріальних та фінансових ресурсів, а й такі складові, як інформаційна та кадрова безпека, котрі також істотно впливають на стабільність і розвиток банків. Водночас, інформаційна безпека пов'язана з формуванням інформаційного ресурсу банків, його гарантованим захистом, а також із протидією інформаційно-психологічному впливу. Кадрова ж безпека спрямована на виконання можливості формування загроз банку від власного персоналу та створення умов ефективного його використання в діяльності банків.

Можна констатувати, що економічна безпека є комплексною категорією в системі забезпечення безпеки банку, надійність і ефективність функціонування якої буде оцінюватись за критеріями недопущення або своєчасного виявлення загроз фінансам банку, його інформації та матеріальним цінностям. Головним же критерієм оцінки системи економічної безпеки банку буде стабільність економічного розвитку банку згідно з його планами і завданнями. Варто зазначити ще й той факт, що принципово важливою умовою для ефективного функціонування комплексної системи забезпечення економічної безпеки банку є вдосконалення менеджменту. Саме організація тісної взаємодії між підрозділом безпеки та іншими підрозділами банку є важливою передумовою для ефективної протидії як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам.

Отже, формування системи забезпечення економічної безпеки банку наперед з погляду її комплексного характеру має найбільш ефективно забезпе-

чити захист основних його ресурсів і створити сприятливі умови для стабільного і перспективного розвитку, в основі яких є вдосконалення менеджменту.

Література

1. Ареф'єва О. Планування економічної безпеки підприємств / О. Ареф'єва, Т. Кузенко. – К. : Вид-во ЄУ, 2005. – 172 с.
2. Богомолов В. Экономическая безопасность / В. Богомолов. – М. : Изд-во "Юнити", 2006. – 303 с.
3. Бондарчук Ю. Безпека бізнесу: організаційно-правові основи / Ю. Бондарчук, А. Марушак. – К. : Изд-во КНТ, 2008. – 369 с.
4. Брягин О. Безопасность вашего бизнеса / О. Брягин. – К. : Изд-во КНТ, 2006. – 227 с.
5. Гапоненко В. Экономическая безопасность предприятий / В. Гапоненко, А. Беспалько, А. Власков. – М. : Изд-во "Ось-89", 2007. – 208 с.
6. Грунин О. Экономическая безопасность организации / О. Грунин, С. Грунин. – М. : Изд-во "Питер", 2002. – 160 с.
7. Донець Л. Економічна безпека підприємства / Л. Донець, Н. Ващенко. – К. : Центр навч. літ, 2008. – 239 с.
8. Зубок М. Забезпечення безпеки кредитних операцій банків / М. Зубок // Бизнес и безопасность. – 2003. – № 3. – С. 123-129.
9. Козаченко А. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения / А. Козаченко, В. Пономарев, А. Ляшенко. – К. : Изд-во "Либра", 2003. – 279. – С. 145.
10. Ніколаюк С. Безпека суб'єктів підприємницької діяльності / С. Ніколаюк, Д. Никифорчук. – К. : Изд-во КНТ, 2005. – 317 с.
11. Орлов П. Основы экономической безопасности фирмы / П. Орлов, В. Духов. – Харків : Вид-во "Прометей-Прес", 2004. – 283 с.
12. Стрельбицька Л. Банківське безпекознавство / Л. Стрельбицька, М. Стрельбицький, В. Гіжевський. – К. : Вид-во "Кондор", 2005. – 600 с.
13. Тагирбеков К. Основы банковской деятельности / К. Тагирбеков. – М. : Изд-во "Ось-89", 2003. – 446 с.
14. Меламедов С. Формирование стратегии экономической безопасности предпринимательских структур : дисс. ... канд. экон. наук / С. Меламедов. – СПб., 2002. – 20 с.
15. Бочаров О. Формирование основ экономической безопасности в банковской деятельности : дисс. ... канд. экон. наук / О. Бочаров. – М., 2003. – 20 с.
16. Матвеев Н. Экономическая безопасность предприятия : дисс. ... канд. экон. наук / Н. Матвеев. – М. : Изд-во "Возврат", 1999. – 20 с.

Васильчак С.В., Клымус М.З. Менеджмент банка в системе экономической безопасности

Раскрыта сущность и основные факторы формирования экономической безопасности банковского предприятия. Показано зависимость эффективного и успешного решения задач, которые существуют перед экономической безопасностью государства, от результативности деятельности банковских предприятий и их безопасности. Охарактеризованы угрозы экономической деятельности банков, определены их масштабы и уровень. Указано на важное место менеджмента в решении данных вопросов.

Ключевые слова: экономическая безопасность, банк, менеджмент, система, угрозы, совершенствование, обеспечение.

Vasylchak S.V., Klymus A.M. Bank management in the economic security

This article deals with the nature and the key factors shaping the economic security of the banking relationship of enterprise. Showed effective and successful solution of problems faced by the economic security of the state of efficiency of the banking companies and their security. Characterized the economic threat of banks define their scope and level. Specified on the important role of management in addressing these issues.

Keywords: economic security, bank management, system threats, improvement, maintenance.

УДК 336.1.7:330.3

Доц. І.В. Грицюк, канд. екон. наук;
доц. Н.Я. Сокровольська, канд. екон. наук –
Буковинський державний фінансово-економічний університет

ГРОШОВО-КРЕДИТНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Висвітлено фінансові інструменти забезпечення сталого розвитку економіки. Проведено аналіз грошово-кредитних інструментів та їх вплив на подальший економічний розвиток. Окреслено, що задля сталого економічного розвитку економіки необхідне своєчасне використання всіх грошово-кредитних інструментів та їх координація.

Ключові слова: фінансові інструменти, грошово-кредитні інструменти, девальвація, ревальвація, облікова ставка, політика обов'язкових резервів.

Постановка проблеми. У сучасних умовах Україна здійснює пошук свого місця, своєї ніші в глобалізованій економіці. Відшукати це місце не просто, оскільки вузький профіль її участі в міжнародній економіці поки не гарантує сталого зростання економіки, а також уникнення фінансово-економічних потрясінь. Це пов'язано з тим, що не створена сильна фінансова система, а економічне зростання прямо залежить від кон'юнктури на світових ринках. Тому майбутнє України буде залежати від тих пріоритетів, які вона вибере. Зрозуміло, що надалі економічний розвиток буде відбуватися в більш складних умовах, і це потребує ефективного використання всіх можливостей і насамперед тих, які пов'язані з глобалізаційними процесами.

Фінансова наука, використовуючи ті чи інші методи та прийоми дослідження, з одного боку, забезпечує комплексне (системне) вивчення реальної дійсності, а з іншого – за допомогою конкретних дій та способів впливає на фінансові та економічні процеси. Це означає, що необхідно швидко і чітко розробляти нові підходи, моделі фінансових процесів для вирішення конкретних завдань і одночасно, здійснюючи аналіз їх впровадження, вживати упереджуючі заходи щодо недопущення або пом'якшення негативних наслідків як у фінансовій, так і в економічній сферах. Швидкий розвиток економічних і фінансових процесів під впливом глобалізаційних процесів потребує не тільки високого рівня узагальнення, але й розробки і реалізації таких виважених науково-обґрунтованих рішень, які забезпечать економічне зростання економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливу роль в забезпеченні сталого розвитку економіки відіграють фінансові інструменти, серед яких провідне місце належить монетарним або грошово-кредитним інструментам [1-2, 12]. Аналіз фінансово-економічної літератури показує, що поняття "фінансові інструменти" використовується з позиції мікроекономіки і визначається як засіб, знаряддя отримання підприємством коштів [9, с. 114] та з позиції макроекономіки, де одні автори визначають "фінансові інструменти" як сукупність систематизованих фінансових понять, категорій і термінів, які використовуються в управлінні фінансами [5, с. 187], інші – як прийоми дії фінансових методів, конкретні форми розподілу і перерозподілу ВВП [7, с. 95]. Також широко вживають термін "фінансові інструменти" під час характеристики фінансового ринку і визначають як різноманітні фінансові документи (активи), які вільно обертуються і за їх допомогою здійснюються операції на фінансовому ринку [6, с. 213;